

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

H. Amelink

Nieuwe en oude dingen

(Matth. 13 : 52)

Een schriftgeleerde in Israël was iemand, die onderwijs moest geven in de H. Schrift. Zoals het woord dat ook wel zegt. Dat was in Israël een vaste groep. Men werd opgeleid op een school.

Zo heeft Paulus gezeten aan de voeten van Gamaliël. Ze zeiden van zich zelf dat ze zaten op de stoel van Mozes. De Heiland erkent dat ook (Matth. 23 : 2).

De Here Jezus zegt hier tegen Zijn discipelen, Zijn leerlingen, dat het niet voldoende is bij de rabbijnen school te gaan, maar dat de ware schriftgeleerde een leerling is van het koninkrijk der hemelen.

Men zegt wel eens dat alle moeilijkheden in de kerk komen van te veel geleerdheid. Dat is natuurlijk niet zo. Eerder van te weinig. Of beter, van niet goede geleerdheid. Men moet nl. niet zo maar geleerd zijn, maar geleerd als discipel van het koninkrijk.

De echte schriftgeleerde is vooral steeds weer bereid te luisteren. Bereid onderricht te ontvangen. Pas hij die bereid is onderricht te ontvangen, is in staat onderricht te geven.

☆☆☆

Waarom nu leerling van het koninkrijk der hemelen?

Nu, de Christus is in deze wereld gekomen om het koninkrijk Gods weer te vestigen op aarde. Dat is bij uitstek zijn werk (Matth. 4 : 17). Daarin is heel het werk van de Heiland samen te vatten.

Weten wat het koninkrijk is en leerling van dat koninkrijk zijn is noodzakelijk voor alle dingen, wil men werkelijk een goede schriftgeleerde zijn.

Deze tekst staat aan het einde van een reeks gelijkenissen, die over het koninkrijk handelen. In het koninkrijk gaat het om de wederoprichting van de heerschappij Gods op deze wereld. God is op weg naar een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, met een nieuwe mensheid. Hij formeert door Woord en Geest steeds weer nieuwe onderdanen. Mensen, die bukken willen onder God, die Jezus Christus

willen erkennen en dienen als hun Heer en Koning.

Omdat het in de komst van het koninkrijk gaat om het herstel van de aardse werkelijkheid, om de wederherstelling aller dingen, daarom dienen de discipelen van de Heiland als toekomstige ambtsdragers het wezen, de zin van het koninkrijk te kennen.

Als ze dat niet zien, dan kunnen ze veel weten, zelfs veel weten van de Bijbel, maar dan ontgaat hen het wezenlijke.

☆☆☆

Het evangelie van Mattheus heeft een duidelijk anti-farizeese strekking. In Matth. 23 staat dan ook een zeventvoudig „wee U“ tegen de wetgeleerden te lezen. De Heiland noemt hen dan blinde wegwijzers, die het koninkrijk toesluiten voor de mensen. Ze gaan er zelf niet binnen en die trachten binnen te gaan, laten ze niet toe daarin te komen.

De zonde van het farizeïsme en is dat men geen behoefte had en heeft aan een Heiland die komt om goddeloos te redden. En al hun onderhouding van de wet was een poging recht overeind te blijven staan tegenover God. Paulus weet dat later juist ook uit zijn eigen levensgeschiedenis, de gemeente zo duidelijk te maken. Het ontbrak hen niet aan Schriftkennis. Maar ze lazen de Bijbel met een deksel op het hart en zo herkenden ze in de Heiland niet de lang beloofde Zoon van David.

Pas als leerling van het koninkrijk heeft men het goede inzicht in de Schriften. De Heiland vraagt in het voorafgaande vers of ze de gelijkenissen hadden begrepen. Daarop zeggen ze ja. We weten dat aan dat begrijpen nog wel het een en ander ontbrak.

Dat blijkt later wel.

☆☆☆

Daarom vermaant en vertroost de Heiland hen met deze woorden. Als leerlingen van het koninkrijk zijn, ze zullen nieuwe en oude dingen weten uit te delen. Ze begrepen nog niet alles. Ze konden ook alles nog niet dragen (Joh. 16 : 12). Vooral begrepen ze nog niet

de noodzaak van het lijden en sterven van de Here Jezus.

De sleutel tot het verstaan van de Schrift en daarmee tot het verstaan van het koninkrijk in deze wereld, is het aanvaarden van de Heiland als de Middelaar, die door lijden en sterven tot de heerlijkheid kwam (Luk. 24 : 26, 27, 44, 45, 46).

Hij vertroost hen ook over de grote taak die hen wacht. Ze behoeven niet bangst te zijn over wat ze zullen moeten zeggen.

Nieuwe en oude dingen zullen zij uit hun voorraad kunnen putten.

☆☆☆

Het is opvallend dat de Here Christus hier eerst de nieuwe dingen noemt. Nieuwe en oude. Het nieuwe allereerst.

Nieuwe dingen. Mogen ze nieuwe dingen erbij maken?

Natuurlijk niet.

Moeten we schrikken als we wat nieuws horen? Evenzeer: natuurlijk niet! Het gaat juist allereerst om het nieuwe. Als men in de uitleg van de Schriften, in het uitdelen van de schatten van het koninkrijk, nooit wat nieuws hoort, dan moeten we schrikken. Dan is de vraag aan de orde of we wel met een schriftgeleerde te maken hebben, die een leerling is van het koninkrijk.

Toch mogen er geen nieuwe dingen bij gemaakt worden! Hoe zit dat nu? Nu het is dunkt me, deze belofte: in elke nieuwe situatie zal de oude boodschap het toch wel doen. De boodschap van het koninkrijk, dat komt. Het nieuwe dat komt.

Er zijn situaties — ieder gelovige heeft dat ook wel eens — dat ineens bepaalde zaken uit de Bijbel ons veel duidelijker worden, ja dat we zeggen moeten „hè, staat dat ook in de Bijbel? Ik moet het wel vaak gelezen hebben, maar dit heb ik er nooit in gezien“.

Men heeft Luther een nieuwlichter genoemd. Men sprak in die tijd in ons land van de nieuwe leer. Dat was wel het toppunt van goddeloosheid. Maar het was ook alleen maar nieuw in vergelijking met wat in voorafgaande eeuwen was geleerd. Het was nieuw, omdat de vrijspraak van de goddeloze weer zo duidelijk werd gepredikt.

Toch was het oud. En de leerlingen van het koninkrijk herkenden het.

Als ik enig inzicht heb in de tijd waarin wij leven, dan komt er een nieuw cultuurpatroon. Dat zal veel problemen met zich mee brengen. Vooral de jeugd zal er mee te maken krijgen. We leven in een turbulente tijd. Op ieder gebied.

Maar als de Here Jezus niet spoedig weerkomt, zal er ook wel wat nieuws komen, dat goed is, omdat het in wezen oud is. Het zal ons misschien wel eens als nieuw in de oren klinken. Maar dat behoort ook zo. Dan zullen we ook ontdekken, dat aan alle dingen een einde is, een grens is, maar niet aan het Woord van God. Dat is zeer wijd.

Kerkelijk Leven

De 'Tehuisgemeente'

Een deel van de groningse Tehuisgemeente is met ds. A. van der Ziel synodaal geworden of — om de termen van ds. v.d.Z. te gebruiken — heeft zich herenigd met de synodale kerken in Groningen.

Dat we deze gang van zaken betreuren is duidelijk.

Degenen, die verantwoordelijk zijn voor de onrechtvaardige en onrechtmatige schorsing en afzetting van ds. Van der Ziel hebben hier geen recht van kritiek.

Al evenmin past het hun die schorsing en afzetting van ds. Van der Ziel achteraf met deze stap te rechtvaardigen.

Wat zijn de kerken in 1948 wijs geweest.

Toen ds. B. A. Bos en anderen hun actie begonnen tot verzoening en hereniging met de synodale kerken is die actie wel bestreden, maar er is niemand geschorst. Men heeft ds. Bos en die hem volgden laten gaan.

Hoewel ds. Van der Ziel geen actie ontkende heeft men wel geschorst en afgezet. Een stroom van ellende is er ontketend.

Thans is ds. Van der Ziel heengegaan.

Dat betreuren we oprecht.

Hij kan echter niet zeggen: ze hadden mij allen verlaten. De Tehuisgemeente ontving hulp en medeleven.

Het verblijdt ons dat niet heel die gemeente is gevolgd.

En we hopen en bidden voor haar dat zij in de noodsituatie, die thans tot het hele land is doorgedrongen „de welgebaande wegen” moge kiezen. Samen met andere gemeenten en groepen die in een isolement geraakten, dat zij, God weet het, niet hebben begeerd.

Wat nu?

Van meer dan één kant bereikt ons de vraag wat er gebeuren moet nu op vele plaatsen de scheuringen doorgaan, niet alleen plaatselijk, maar ook in classicale en particuliere ressorten.

Het antwoord is dunkt ons niet zo moeilijk.

Allereerst voor die plaatsen waar sommigen „van achter de ontrouwe ambtsdienst van de meerderheid des kerkeradaas” heengingen. Door zulk een daad van afscheiding houdt de gemeente toch niet op gemeente van Christus te zijn? Dat hangt niet aan het bewerken van hen, die zich afscheidden, doch enkel aan de vraag of die gemeente in de bediening des Woords en der sacramenten en de oefening van opzicht en tucht blijft in het Woord van God. En als anderen heengaan, laat dan de liefde van hen, die blijven, des te vuriger opvlammen en laten zij de hals buigen onder het juk van Christus en de broeders tot opbouw dienen naar de gaven, die God hun verleend heeft als leden van één lichaam, die elkander nodig hebben.

En voor die gemeenten, welke afgevaardigden van de classicale samenkomst werden of worden heengezonden geldt navenant hetzelfde. De vraag of men een gemeente van Christus is en blijft hangt niet daaraan of een classis of een synode dat zegt, maar daarin of de Here dat zegt. Ook van een kerk geldt wat de Schrift zegt: „Niet hij, die zichzelf aanprijst” — dat betekent ook: niet hij, die door anderen, b.v. de classis aangeprezen wordt — „heeft de proef doorstaan, maar hij, die geprezen wordt door de Here”. 2 Cor. 10 : 18. Ook van een kerkgemeente geldt, dat de vraag of zij gemeente des Heren is ja dan neen, hieraan hangt, dat haar lof „niet is uit de mensen, maar uit God”. Rom. 2 : 29. En zulk een gemeente hebbe de moed om, trouw aan het woord des Heren, te zeggen: „Mij is echter heel weinig gelegen aan uw oordeel of dat van enige menselijke instantie. Ik oordeel niet eens over mijzelf. Want al ben ik mij van niets bewust, daarom ga ik nog niet vrij uit. De Here is het, die over mij oordeelt.” 1 Cor. 4 : 3, 4.

Men bedenke het wel: niet de classis maakt van de gelovigen een kerk, de kerken maken een classis.

En als sommige kerken geen afgevaardigden naar de classis sturen, dan moeten die dat verantwoorden voor de Here. De kerken, die het wel doen, gaan gewoon door.

Moeilijker ligt het voor de broeders en zusters die door de handelingen van hun opzieners of door de prediking van hun dienaar des Woords benauwd worden. Van hen mag het alleruiterste geduld verwacht worden. Het de-kerk-uit-lopen mogen ze overlaten aan degenen, die daarvoor een prachtige formule hebben uitgevonden: „zich begeven van achter de ontrouwe ambtsdienst van...”. Maar het kan zijn, dat ze in hun eigen woonplaats, indien daar meer dan één vrijgemaakte kerk is, of in een kerk in hun omgeving een tijdelijke uitwijkhaven kunnen vinden. Echter ook dan mag ieder wel toezien, dat hij niet door partijdrift vervoerd, maar enkel en alleen om het Woord Gods, de eer des Heren en de opbouw in het geloof deze weg kiest. Laat er geen 'vreemd vuur' op het altaar komen. Niets van „dat neem ik niet”.

Het is ons niet onbekend, dat er kerkeraden zijn, die dat in een andere (vrijgemaakte) gemeente ter kerke gaan, 'straffen' met afhouding van de sacramenten. Het gebeurt in meer dan één geval. In een andere (vrijgemaakte) kerk de dienst des Woords bijwonen — en dat in een noodsituatie en veel kerkelijke verwarring — wordt dus door zulke kerkeraden gerangschikt onder tuchtwaardige „dwalings of schandelijk leven”.

Het is misschien goed er eens aan te herinneren, dat een generale synode, die van 1936, zich heeft uitgesproken over leden die „elders” kerkten. Dat „elders” betekende niet, dat zij in een andere Gereformeerde Kerk ter preek gingen, maar dat zij in een niet-Gereformeerde Kerk onder het gehoor waren. De synode oordeelde dat men met zulke broeders en zusters de alleruiterste lankmoedigheid moest betrachten. Het is misschien nuttig hen, die gaarne hoog opgeven van de uitspraken van synoden eens aan deze o.i. wijze uitspraak van een niet in alle delen wijze synode (1936!) te herinneren.

Alles bij elkaar genomen: Gewoon dóórgaan. Trouw aan de Here en zijn Woord en aan hetgeen Christus, onze Enige Meester, de algemene Bisschop en het Hoofd der kerk ons verordend heeft.

Nu eens ècht: Blind in de toekomst en ziende in het gebod.

En laten de verdrukte gemeenten en ambtsdragers en gemeenteleden elkander helpen en steunen.

Geén partijdrift.

We zijn geen partij.

Mogen dat ook niet willen zijn.

Geén hard oordeel.

De door sommigen aangerichte verwarring verontschuldigt veel onder die hen volgen.

Laten we nu eens waarlijk doleren.

Niet in de kerkordelijk-technische zin van het woord — dat is vaak niet meer dan een doekje voor het bloeden — maar klagen voor de Here. Met erkenning óók van eigen schuld. Dan zal de Here uitkomst geven.

Particuliere synode van Zuid-Holland

Naar wij in de pers lazen werd de particuliere synode van Zuid-Holland niet geconstitueerd.

Meerdere afgevaardigden wensten niet in synode samen te werken met één der gedeputeerden van de classis Dordrecht-Gorinchem.

Als het persbericht juist is, keerden zelfs de mede-afgevaardigden dezer classis zich tegen hem.

Wonderlijk.

Hebben zij niet staande die classis tegen zijn afvaardiging geprotesteerd? Niet op die classis geweigerd samen met hem afgevaardigd te worden?

Voorts: hier heersten kerken over kerken. Erger nog: afgevaardigden van afgevaardigden van kerken spraken hun Veto uit over de afvaardiging van een classis, tegen iemand, die wettig dienaar is van zijn kerk.

Het is toch ook zo wonderlijk niet. De t.a.v. ds. B. J. Schoep kwalijk handelende generale synode van Amersfoort-West heeft school gemaakt.

De partij heerst in de kerk.

TE BERDE

De grote trek gaat beginnen. Veel mensen maken zich op om met vakantie te gaan of zijn al met vakantie. Het eerste wat de vele vakantiegangers wel mogen bedenken is dat ze tot een bevoorrechte klasse van de maatschappij behoren.

Ik las ergens laatst of hoorde voor de radio de getallen van hen, die nooit met vakantie gaan of omdat hun werk dat niet toelaat of omdat hun geldelijke omstandigheden dat niet toelaten.

Ik schrok van het grote aantal. Dankbaarheid voor het feit dat men vakantie heeft en die ook werkelijk kan „vieren” is dus wel allereerst op zijn plaats.

Men kan ver weg gaan. De Spaanse eilanden zijn voor veel mensen tot een vakantiemogelijkheid geworden. Zelfs de Caraïbische eilanden komen voor enkelen in het gezicht.

Men kan dicht bij blijven. Maar of men ver weg gaat of dicht bij blijft, er is veel moois te zien en te genieten. En het is fijn, als men in staat is „een weinig te rusten”. Zeker ook een weinig te rusten van de vele kerkelijke moeilijkheden, die we in het afgelopen jaar gehad hebben.

Het moois is soms erg dicht bij. Als men maar met open ogen en open oren door de wereld gaat. Zeker, dan ziet men veel verkeers. Maar niet minder veel goeds. Hoe mooi is een gevallen wereld nog. Hoe mooi zal de wereld zijn, als God in Christus alle dingen hersteld heeft.

Soms is het moois heel dicht bij en heel onverwacht. Ik stond eens samen met mijn vrouw te wachten in Utrecht op een bus. Het was wat later in de avond. Op het stationsplein in Utrecht. Normaal een heksenketel vol lawaai. Maar op de late avond werd het verkeer wat minder. De herrie ook minder. En omdat we tijd over hadden liepen we wat heen en weer door de straten vlak bij het station. Ineens werden we getroffen door fluitspel. Er stond in de toen stille straat een trekker te wachten, kennelijk ook op een bus. Hij kwam uit Zwitserland. En hij stond daar zo maar wat voor zich zelf te fluiten. Hij floot Bach. En wat ik nog nooit ontdekt had, de straat had een prachtige akoustiek. Bovendien maakte hij, naar mijn oordeel, ook nog heel goede muziek. Misschien was het een amateur. Maar dan een amateur met veel aanleg. En in de stille straat hebben we staan luisteren, met nog enkele voorbijgangers, die ook stil bleven staan. Het deed mij denken aan Gorter. Van het gefluit dat hij hoorde op een stille avond en dat een weldaad was voor menig moe man. We werden er stil van en het werkte ontspannend. We vonden het jammer dat het tijd werd om naar onze bus te gaan.

Zo kun je zelfs in een grote stad bij avond iets moois ondergaan en ervan uitrusten. Als men maar dankbaar is voor de kleine dingen.

Een merel die zingt in de late avondzon.

Een uil die 's nachts op prooi uit is en die men hoort krassen.

Een mens die men op reis in een hotel ergens ziet bidden.

Iemand die men nog nooit gezien heeft en waarin men de broeder herkent.

Dat zijn allemaal mogelijkheden dichtbij en ver weg. En, als u de grenzen overgaat, vergeet u dan de wereldkerk niet.

Laten we ook dan naarstig tot de gemeente Gods gaan, als we die ergens vinden kunnen. Erger u niet direkt aan andere gewoonten, want in middelmatige zaken zal men andere kerken niet verwerpen. Het is voor u zelf goed de broederschap in het buitenland te ontdekken. Het is voor de broederschap in het buitenland vaak ook troostend als men meeleven ontvangt van vakantiegangers. Voorbeelden zijn wel de Waldenzen, waarover br. Groen ons vertelde in dit blad en van de kerk van Japan, waarover br. J. van Oord vertelde. Als men naarstig naar de gemeente Gods zoekt, dan is dat ook een van de voorrechten van het vakantiehouden.

En vergeet u vooral hen niet, die niet in staat zijn met vakantie te gaan.

AMELINK

G. VISEE

H. G. Geertsema

Geloof in discussie

inzake: dr. H. M. Kuitert, *DE REALITEIT VAN HET GELOOF. Over de anti-metafysische tendens in de huidige theologische ontwikkeling.*
Kampen 1966, 1967².

(IV)

4.2. Traditie en hermeneutiek

Met het kiezen van het hermeneutisch uitgangspunt in de traditie in plaats van in het subject van het verstaan brengt K. een fundamentele correctie aan op de hermeneutiek van de 'existentiële theologie'. Toch mag de vraag gesteld worden of deze correctie ver genoeg gaat. Als grondregel voor elke hermeneutiek moet gelden, dat zij het object van het verstaan zelf over de betekenis ervan laat beslissen. Nu heeft K. inderdaad de hermeneutische aandacht van het subject van het verstaan afgewend naar het object. De vraag is evenwel, of K. dat object zelf over zijn karakter heeft laten beslissen. Heeft K. niet te snel het „overgeleverde geloofsgoed” van de christelijke kerk voorzien van de karakteristiek 'traditie'? Het is duidelijk, dat hij met deze 'traditie' in eerste instantie de bijbel zelf op het oog heeft (p. 159, cf p. 175). Maar presenteert de bijbel zich inderdaad als een (menselijk) „getuigenis van historische omgang en avontuur van Israël met Israëls God, culminerend in het getuigenis van de omgang met Jezus Christus als de unieke representant van deze God” (p. 163)? Is daarmee het beslissende over dit boek gezegd? Daarover zal het zelfgetuigenis van de bijbel moeten beslissen. De vraag is, of K. dat getuigenis voldeende aan bod heeft laten komen.

Daarmee hangt waarschijnlijk wel samen, dat K. in het betoog niet wil uitgaan van het gezag van de canon (p. 159), maar wel van de pretentie van de traditie: „de prediking heeft een inhoud die ons verteld moet worden” (p. 160). K. wil dus niet uitgaan van het gezag van de Schrift, maar wel van de pretentie van de traditie (p. 159 v.).³ De achtergrond hiervan is te vinden in de prioriteit, die de geschiedenis krijgt bij K.: „gebeurtenissen zijn de harde kern van het getuigenis der Schriften” (p. 180). De 'Sache' van de traditie is „de geschiedenis van Israël geleid door Israëls God, culminerend in de geschiedenis van Jezus Christus als representant van Israëls God temidden van Israël” (p. 176). Daarmee is over de aard van de Schrift beslist. De vraag kan evenwel gesteld worden of in de bijbel de gebeurtenissen inderdaad zo primair zijn. Is het spreken van God, dat zowel aan de gebeurtenissen vooraf gaat als er op volgt en dat zelf een gebeurtenis van de eerste rang is, niet even essentieel volgens het zelfgetuigenis van de bijbel? In dat spreken van God wordt beslist over de betekenis van de 'gebeurtenissen'!

4.3. Gebeurtenis en betekenis

Over de verhouding van gebeurtenis en betekenis spreekt K. apart (p. 181 v.). Daarbij wordt duidelijk enerzijds, dat de betekenis niet door het menselijk subject aan de gebeurtenis wordt verleend, maar aan de zaak zelf moet worden ontleend (p. 183.) Het gaat om de „geschiedenis in haar 'Bedeutsamkeit'” (p. 176, cf p. 184). Anderzijds zit juist in die betekenis het subjectieve element (p. 184 v.). De onderscheiding tussen gebeurtenis en betekenis loopt vrijwel parallel met die tussen 'Sache' en 'verpakkingsmateriaal' (p. 185)³.

Hier kan de vraag gesteld worden: wordt in de bijbel zelf of met andere woorden heeft God zelf in de bijbel niet beslissend over die betekenis gesproken? Wanneer deze vraag bevestigend beantwoord dient te worden, hoeft dat nog niet te betekenen, dat er in het verstaan van die betekenis geen ontwikkeling zou kunnen zijn, zowel in een individueel bestaan, als in een gemeenschap, klein of groot, tenslotte in de gemeenschap van de kerk in haar geheel. Maar het criterium voor dat verstaan blijft steeds de onthulling, c.q. openbaring van die betekenis door de sprekende God zelf. Daarop is het geloof en het gelovig verstaan betrokken. Er blijft ruimte voor het honoreren van de individuele en historische verschillen in het verstaan en verwerken van de betekenis van het woord van God. Maar het criterium voor elk verstaan is gegeven niet alleen in de 'harde kern' van de gebeurtenissen, maar ook in de mededeling van de betekenis daarvan (cf p. 183).

Het lijkt mij daarom ook onjuist het 'ten dele' karakter van ons kennen vandaag, zoals Paulus daarvan spreekt in 1 Cor. 13, in verband te brengen met het traditie-karakter van de verkondiging en de daarmee samenhangende onvolledigheid en voorlopigheid van de doorgeefgestalte van de christelijke waarheid, zoals K. dat doet (p. 186). Het kennen is vandaag 'ten dele', niet omdat de betekenis van de 'gebeurtenissen rondom Jezus' nog niet ten volle ontvouwd is via het menselijk verstaan ervan, maar omdat de kerk wacht op de terugkomst van haar Heer en de openbaring van zijn dag, waarop ook de „zonen van God” als zodanig openbaar zullen worden (cf Rom. 8 : 19 v., 1 Joh. 3 : 1 v.).

5. WAT IS HISTORISCH ?

5.1. Het probleem van Lessing

De hoofdgedachte van het boek van K. is de idee van de historiciteit van de waarheid (cf p. 26 v, 160 v, 164 v, 207). Daarmee hangt samen de rol, die door Lessing in dit boek wordt gespeeld. Hij is degene, die het probleem, dat K. bezig houdt, heeft geformuleerd: „Zufällige Geschichtswahrheiten können der Beweis von notwendigen Vernunftwahrheiten nie werden” (p. 26). Voor Lessing stond de historiciteit van de christelijke waarheid vast en daarmee die waarheid zelf op losse schroeven. De waarheid kan niet historisch zijn. Het criterium voor wat waar is, is de rationele noodzakelijkheid ervan: notwendige Vernunftwahrheiten. Wanneer de waarheid rationeel noodzakelijk en daarom ook rationeel inzichtelijk is, kan zij in onveranderlijke formuleringen worden vastgelegd. De rede blijft zich zelf gelijk, is eeuwig, daarom kan wat redelijk is ook 'tijdloos' en 'eeuwig' geformuleerd worden. Op grond hiervan kan de waarheid niet historisch zijn. Wat historisch is, is in de loop van de geschiedenis ontstaan en daarom niet rationeel noodzakelijk.

Tegenover hen, die meenden de christelijke

waarheid tegenover Lessing alleen te kunnen verdedigen door de historiciteit ervan te ontkennen, kiest K. een andere oplossing van het probleem. Hij erkent volledig de historiciteit van de christelijke waarheid, maar niet de conclusie die Lessing daaruit heeft getrokken. Hij verwerpt het waarheids criterium dat Lessing hanteert bij het beoordelen van de christelijke waarheid. De christelijke waarheid is inderdaad volop historisch, maar dit doet voor K. niets van haar waarheidsgehalte af. Integendeel. K. moet niet veel hebben van eeuwigdurende formules als kenmerk van de hoogste waarheid.⁴

Deze andere opvatting van wat waarheid is, hangt samen met een andere opvatting van het menszijn van de mens. Tegenover de redelijke mens stelt K. de historische (p. 165). We zouden kunnen zeggen: het animal rationale wordt vervangen door het animal historicum. Daarmee is het probleem van Lessing opgelost, omdat het in feite is verdwenen: 'zufällige Geschichtswahrheiten' hoeven helemaal niet het bewijs voor 'notwendige Vernunftwahrheiten' te leveren. Zij zijn van zich zelf al waar genoeg (cf p. 179).

Nu is het de vraag of K. niet te gemakkelijk de 'zufällige Geschichtswahrheiten' van Lessing als de inhoud van het christelijk geloof voorstelt. Immers in de toevalligheid zat voor Lessing het hele probleem. De waarheid kon voor hem niet toevallig, contingent zijn, in die zin dat het er niet zo goed niet had kunnen zijn (cf p. 27). De 'toevalligheid' van de geschiedenis is gegeven met het rationeel karakter van de waarheid en daarmee van de werkelijkheid.

Wanneer K. de waarheidsopvatting van Lessing afwijst, kan hij niet z.m. diens opvatting van de geschiedenis tot zijn eigen uitgangspunt maken. Want de opvatting van de geschiedenis wordt bij Lessing bepaald door zijn opvatting van de waarheid. Daarom zal de vraag gesteld moeten worden: wat is het karakter van de geschiedenis bij K. zelf.

²) K. doet dit vanuit een apologetisch motief: het gezag van de canon is juist in geding (p. 159). Maar datzelfde zou te zeggen zijn van de pretentie van de traditie.

³) cf p. 174: getuigenis en historische klankbodem, waarbij het woord 'getuigenis' niet helemaal op zijn plaats is, daar het hier gebruikt wordt voor Gods zelfopenbaring tegenover de historisch bepaalde vorm daarvan en elders juist typerend is voor het getuigenis als menselijke getuigenis van die zelfopenbaring. Dit krijgt nog meer betekenis als de verschillende wijze, waarop b.v. Paulus en Johannes van de betekenis van Jezus getuigen wordt teruggevoerd op hun verschillende subjectiviteit, c.q. historiciteit (p. 184). Vanwege dit subjectieve element in de betekenis kan zij ook pas in de geschiedenis ten volle doorzien en ontvouwd worden (p. 185 v.).

⁴) K. is evenwel niet de eerste, die deze rationalistische waarheidsopvatting heeft afgevoerd. Het is voor hem reeds gedaan door J. G. Hamann (1730-1788, dus tijdgenoot van Lessing!). Vergelijk het artikel 'Hamann und Lessing' in F. Blanke, Hamannstudien, Zürich 1956, p. 69-81; ook K. Gründer, Figur und Geschichte. J. G. Hamanns 'Biblische Betrachtungen' als Ansatz einer Geschichtsphilosophie, Freiburg/München, 1958. Ook S. Kierkegaard heeft zich intensief bezig gehouden juist met dit probleem van Lessing, getuige zijn (in duitse vertaling) 'Philosophische Brocken' en 'Abschliessende unwissenschaftliche Nachschrift zu den philosophischen Brocken'. Wat Kierkegaard in deze werken bezig houdt is de vraag: „Kann es einen historischen Ausgangspunkt für ein ewiges Bewusstsein geben; wie kann ein solches mehr als historisch interessieren; kann man eine ewige Seligkeit auf ein historisches Wissen bauen?” (titelpagina van de Phil. Brocken). Hier zijn we dan tegelijk bij de historische oorsprong zowel van de existentiële filosofie als de existentiële theologie aangeland. Het doet enigszins merkwaardig aan, dat K. in zijn analyse van de existentiële theologie de naam van Kierkegaard slechts eenmaal noemt en dan nog slechts terloops (p. 81).

G. Visee

Prof. Dr. K. Schilder over „Het eigen beginsel” der kerk

Het jaar 1934 vormde, als ik mij niet vergis, een van de hoogtepunten in het leven en werk van prof. dr. K. Schilder. In dat jaar verscheen van zijn hand een drietal geschriften, waarin een sterk besef van de katholiciteit der kerk tot uiting kwam. Na de vrijmaking trad dat besef van de katholiciteit van de kerk veel minder sterk op de voorgrond door zijn polemieken tegen de synodale kerken en op het laatst van zijn leven door de zorg om de ontwikkeling binnen de vrijgemaakte kerken, die zijn aandacht vergde. Ik beweer niet, dat de grondmotieven van zijn werk toen anders, niet-katholiek, waren, doch zijn werk was anders gericht en hij arbeidde meer vanuit een egestelling aan een verkort front.

Een jaar na het eeuwfeest van de Afscheiding verscheen het misschien mooiste boekje van zijn hand „Ons aller moeder”, een boekje dat een schriftuurlijk oecumenische geest ademt. In het jaar der herdenking oreerde Schilder aan de Oudestraat over „De dogmatische betekenis der Afscheiding”. En in hetzelfde jaar sprak hij te Utrecht op de herdenkingsbijeenkomsten over „Het beginsel der Afscheiding”. Deze laatste rede verscheen in het gedenkboek „Des Heren werk herdacht”.

In die rede heeft Schilder met kracht geponeerd, dat de kerk geen eigen beginsel heeft, dat ook de Afscheiding en de afgescheiden kerken niet zulk een eigen beginsel hadden en hebben en dat ook de belijdenis der kerk niet het beginsel der kerk is. Schilder onderscheidt hier scherp de Schrift en de belijdenis. Een passage uit die rede (a.w. blz. 48 v.) laten we hier volgen:

„Wij zullen elkander hier niet vermoeien met de vraag, wat onder een „beginsel” is te verstaan. Men kan dat nagaan in lexica en woordenboeken. Maar men zal in geen van die alle ooit het woord „beginsel” aldus zien opgevat, dat de omschrijving past op het eigenlijke werkprogramma van de „vaders” van de Scheiding, op hun strijdkreet, hun strijdleus.

Dit is ook allerminst verwonderlijk. De Afscheiding viel niet op het erf van wetenschap, of van politiek, ze is niet een sociaal-economische worsteling, doch geschiedde op het gebied der kerk. Welnu, dat geeft haar een zeer bijzondere betekenis, met name dan, wat die vraag naar het al of niet aanwezig zijn van een „eigen beginsel” betreft.

De kerk toch gaat niet uit van beginselen, doch van de openbaring der beginselen. Gods openbaring in de Schrift nu — immers daarmee heeft de kerk te doen — heeft wel beginselen aangegeven, men kan ze ook wel er uit afleiden, maar ze liggen nooit „gereed”, nooit „uitgewerkt”, nooit „geformuleerd” in de openbaring „gegeven”.

Teruggang naar een beginsel betekent in de kerk — zal het goed zijn — altijd teruggang naar het Woord. Anders is het geen reformatie, doch ten principale zelfhandhaving.”

En in dit verband komt Schilder dan te spreken over de betekenis van de belijdenis in dit verband. Zijn opmerkingen zijn in de huidige situatie van ons kerkelijk leven van het hoogste belang. Men denke slechts aan de in verband met deze zaak geforceerde scheuring in de kerk van Breda en in de classis Noord-Brabant en Limburg. Schilder zegt:

„Het is waar, de kerk heeft ook haar belijdenis, waarin zij soms formu-

leringen gaf, die wel gelijken op anderere formuleringen van „beginselen”. Maar dit neemt toch niets van het gezegde weg. Want de belijdenis valt steeds weer te toetsen aan de in het Woord gegeven openbaring van God. En dit toetsbaar zijn van de belijdenis is zelf ook een inhoud der belijdenis.¹⁾ Hierin onderscheidt de kerk zich dan ook b.v. van verenigingen, welke vaak in haar statuten bepalingen opnemen, waarvan een deel veranderlijk heet, en een ander deel onveranderlijk. Zulke onveranderlijke artikelen echter bevat de kerkelijke belijdenis niet. Al haar artikelen zijn veranderlijk; zodra iemand aantonen kan, dat zij strijden met de Schrift, zal de kerk volgens bij voorbaat gegeven verklaring ze onmiddellijk willen veranderen.²⁾ Daarom kan de kerk — zal zij haar ere behouden — geen vaste pleitbezorgster wezen van bepaalde beginselen als zodanig, afgeleide beginselen, waaraan ze in onveranderlijke statuten zich bindt, of voor de propaganda waarvan zij zich garant stelt. Zij is meer, veel meer: ze is predikster van de in de Schrift gegeven openbaring Gods. Daaraan acht ze zichzelf gebonden, en daaruit weet ze haar eigen leven opgekomen.

Ook bij elke reformatie van de kerk zal het dus hierom gaan moeten: of de kerk zich van deze haar heerlijkheid en van haar hoge ernst bewust blijft, en of ze praktisch de consequentie daaruit trekt. Opent de kerk een strijd voor een „eigen beginsel”, voor een „eigen idee”³⁾, legt zij zulk een „eigen beginsel” aan anderen op, zonder teruggang naar, zonder blijvende confrontatie met Gods Woord⁴⁾, dan is de reformatie van de kerk als daad van haar zelf reeds onmogelijk geworden. En wat zij dan als „reformatie” aandient, dat verdient die schone naam niet. Het is een werk der secte. Zelfs, al was het „beginsel” goed.”⁵⁾

Tot zover prof. dr. K. Schilder.

We maken hierbij een enkele aantekening.

ad 1) Schilder stelt vast dat de toetsbaarheid van de belijdenis tot de inhoud van de belijdenis behoort. Hij heeft daarbij ongetwijfeld gedacht aan hetgeen we lezen in art. 7 van de Ned. Gel. Bel.: „Men mag ook gener mensen schriften, hoe heilig zij geweest zijn, gelijk stellen met de Goddelijke Schrifturen, noch de gewoonte met de waarheid Gods (want, de waarheid is boven al), noch de grote menigte, noch de oudheid, noch de successie van tijden of personen, noch de conciliën (b.v. de synode van Dordrecht), decreten of besluiten (synodale leeruitspraken b.v.); want alle mensen zijn uit zichzelf leugenaars en ijdelers dan de ijdelheid zelf.”

Op deze passage uit artikel 7 is in de laatste jaren herhaaldelijk gewezen. Wie het deed werd gebrandmerkt.

ad 2) Zó kras heeft in de discussies van de laatste jaren, dunkt ons, niemand zich uitgedrukt. Toch is de stelling juist. De waarheid van de ontvanen van Jezus Christus uit de Heilige Geest en de geboorte uit de maagd Maria staat vast op grond van de Heilige Schrift; maar dat betekent niet bij voorbaat dat de wijze waarop en de woorden waarin deze waarheid in artikel 18 van de Ned. Gel. Bel. en Zondag 14 van de Heidelbergse Catechismus geformuleerd is niet vanuit de Heilige Schrift zou mogen en moeten getoetst worden.

ad 3) Schilder poneert hier dat de kerk niet de strijd mag openen voor een „eigen idee”. Nog minder mag zij zulk een „eigen idee” tot kerkelijke leer verheffen, tot een

„ideologie”. Zelfs al zou die „idee” goed wezen. Zij heeft met woord en daad te belijden wat God openbaart omtrent de kerk in de Schrift, maar geen ideeën, meningen omtrent historische feiten als Afscheiding, Doleantie, en... Vrijmaking te maken tot geloofsartikelen, die zij zichzelf en anderen oplegt en „beveelt te geloven”.

ad 4) Schilder stelt hier nadrukkelijk dat blijvende confrontatie met Gods Woord nodig is. Dat geldt dus ook wanneer een synode stelt dat de ondertekening van enig stuk, in casu de Open Brief „zich niet verdraagt met de belijdenis der waarheid”. Een synode heeft dat niet, alsof zij in zichzelf enig gezag had, te poneren, zij heeft dat met Gods Woord te bewijzen. En een lid der gemeente, van wat staat of kwaliteit hij zij, dat een dienaar des Woords beschuldigt „een wolf in schaapskleren” te zijn omdat hij dat stuk ondertekende, heeft de plicht dat met het onveranderlijke Woord van God wáár te maken.

ad 5) Scherp maar juist is het oordeel van Schilder: „een werk van de secte”. Dat was de vrijmaking niet. Maar werk van de secte is het wel een bepaalde beschouwing omtrent de vrijmaking bindend en op straf van uitbanning uit de kerk aan de gelovigen op te leggen. „Zelfs”, zeggen we met Schilder, „al was het „beginsel” goed”.

Om deze door prof. dr. K. Schilder geleerde zaken worden thans kerken en kerkleden onder ons vervolgd.

We hebben het laatste woord bewust gekozen: vervolgd.

We hopen in dit verband nog een artikel op te nemen van ds. K. C. Smouter, die aantoon hoe kerken in het Zuiden benauwd worden, hoewel zij over de belijdenis spreken in de lijn van Helenius de Cock, Herman Bavinck en Klaas Schilder.

PERSSCHOUW

Ds. K. C. Smouter over de kerken in het zuiden

Drie Kamper dogmatici over Schrift en confessie

De crisis, die de vrijgemaakte kerken verscheurt, spitst zich steeds duidelijker toe op het punt van gezag, functie en mate van binding der belijdenisschriften, niet alleen hier in het Zuiden, maar ook waar „De Open Brief” aan de Tehuisgemeente in Groningen-Zuid de inzet is.

Laten wij hierover de stemmen horen van drie hoogleraren, die in Kampen dogmatiek onderwezen hebben: Helenius De Cock, Herman Bavinck en Klaas Schilder.

Helenius de Cock

De eerste dogmatikus aan de Theologische School in Kampen is geweest: Helenius de Cock, zoon van Hendrik de Cock, door wiens prediking in 1834 te Ulrum de Afscheiding begon. Zijn onderwijs is altijd zeer trouw aan de belijdenis geweest. Niettemin heeft hij de Afgescheidenen gedurig vermaand, te breken met het starre konfessionalisme, dat veelvuldig onder hen voorkwam. Hij zei dan b.v.:

„Niet, dat de Catechismus volstrekt onmisbaar is voor de gemeente des Heeren, zoo dat de kerk met het behouden of verliezen van den Catechismus van Heidelberg staat of valt. Neen!, de gemeente heeft een anderen, een vastere grondslag. Meer dan 1500 jaren bestond de Christelijke kerk, voor dat deze Catechismus werd opgesteld; ook nu nog zou de kerk zonder hem kunnen bestaan. De gemeente onzes Heeren Jezus Christus is gebouwd op een anderen rotssteen, op den onveranderlijken rots der eeuwen, op Jezus Christus den Heere, die gisteren en heden en tot in eeuwigheid dezelfde blijft”.¹⁾

„De formulieren onzer kerken toch zijn niet de grond, waarop ons geloof gebouwd moet worden; zij zijn dit evenmin voor de gemeente. Eene kerk, die haar geloof op de formulieren bouwt, is ontrouw aan het Woord Gods, en eene school, die hare leer uit de formulieren put en daardoor zoekt te staven, zal zich schuldig maken aan de verwerping van Hem, Die gezegd heeft: „Eén is uw Meester”.²⁾

Toen rond de eeuwwisseling, als gevolg van

de emanciperende invloed van Dr. A. Kuyper allerwege dat typisch-gereformeerde „verenigingsleven” opbloede, werd het gebruikelijk in de statuten van deze verenigingen steeds in één adem te spreken over „Schrift en belijdenis” als „grondslag”. Deze kwalijke erfenis van Kuyper (die zelf overigens allermint een konfessionalist was) heeft ons later bij de Vrijmaking geducht parten gespeeld. In die tijd gingen tegen dit onderscheiden naast elkaar stellen van Schrift en belijdenis dan ook waarschuwend stemmen op van de kant der „bezwaarden”, en wel onder verwijzing naar Helenius de Cock. Zo distancieerden b.v. de opstellers van „De Verklaring van Gevoelen” zich van deze nevenschikking. Prof. Veenhof schreef hierover in „Opbouw” 6, 30: „Wij wilden niet spreken van „op grond van Schrift en belijdenis”, zoals de synode van 42/3 had gedaan, maar van „op grond van de Schrift, en in overeenstemming met de belijdenis”, en in „Prediking en Uitverkiezing” 199: „Bekend is in de gereformeerde wereld de nevenschikking van Gods Woord en de confessie, welke tot uitdrukking komt in de bekende formule: „op grond van Schrift EN belijdenis”. Dat men, zo sprekend, zowel de Schrift als de confessie denatureerde, besefte men veelal niet.”

Zo kozen wij, bij de Vrijmaking, tegen de kuyperiaanse gelijkschakeling van „Schrift en belijdenis” als „grondslag”, en keerden wij terug tot Helenius de Cock, die geleerd had, dat alleen de Christus der Schriften het fundament van kerk en christenheid kon en mocht zijn.

Maar één van de breekpunten van het klassikaal kerkverband hier in het Zuiden werd: de weigering van verschillende kerken om een kredentiefbrief van Breda te aanvaarden, die in plaats van de bekende formule „op grond van Gods Woord, de belijdenis en de kerkenorde der Geref. Kerken” de omschrijving had: „op grond van Gods Woord, overeenkomstig de daaraan onderworpen belijdenis en kerkenordering der Geref. Kerken”.

Herman Bavinck

De tweede Kamper dogmatikus is Dr. H. Bavinck geweest. Zijn opvattingen over het gezag der belijdenis en haar verhouding tot Gods Woord lagen geheel in de lijn van De Cock. Twee citaten:

„De belijdenis der kerk is feilbaar, aan de Schrift onderworpen, en nooit met haar op één lijn te stellen. Zij valt niet met de waarheid samen, maar is een menselijke en dus gebrekkige reproductie van de waarheid, welke in de Schrift is neergelegd”.³⁾

„... de belijdenis verdient alleen geloof, omdat en in zoover zij met de Schrift overeenkomt en blijft, als feilbaar menschenwerk, revisibel en examinabel aan de Schrift...”.³⁾

Vóór in onze kerkeraad en gemeente in 1965 de scheuring viel, heb ik - op aandrang van de broeders die ons later verlieten - met gebruikmaking van dit in Kampen gegeven onderwijs een verklaring opgesteld, waarin geheel volgens De Cock en Bavinck te lezen stond (nadat eerst Jezus Christus beleden was enig fundament der kerk):

„... onderhouden wij „De Drie Formulieren van Enigheid” als accoord van kerkelijke gemeenschap. Wij hebben deze belijdenisschriften lief, onderwijzen erin en verdedigen zo, om de waarheid die in haar wordt beleden, gelijk wij ook allen, door ondertekening van een daartoe strekkend formulier deze geschriften aanvaard hebben als in alle stukken en artikelen der leer op Gods Woord gegrond. Dat betekent niet, dat wij de belijdenisschriften boven alle bedenking en verbetering verheven achten. Hoe zouden ze dat kunnen zijn, daar alle mensen uit zichzelf leugenaars zijn en ijdelder dan de ijdelheid zelve (art. 7 NGB). De belijdenisschriften zijn menselijke, en dus feilbare, gebrekkige, voor de kerk van Christus niet onmisbare, veranderlijke geschriften. Nochtans verachten wij ze daarom niet, noch willen wij naar gedurige verbetering staan. Integendeel, wij willen ons gaarne aan de goede leer dezer geschriften onderwerpen, geduld hebbende met hun onvolkomenheden en gebreken (Zo. 38 HC). Wij erkennen ook, dat deze belijdenisschriften het gemeenschappelijk bezit van de Gereformeerde Kerken in Nederland zijn en dat over hen dus geen particulier persoon, maar alleen de kerken, in wettige vergadering samengekomen, te oordelen hebben.”

Wij zijn nog steeds van mening, dat deze verklaring (die van één der later uitgetreden broeders niet eens in bespreking genomen mocht

worden) door en door „klassiek gereformeerd” was, en uitnemend had kunnen dienen om ons, zonder scheuring, uit de vertrouwenscrisis te helpen. Temeer, daar ze nog slechts een concept was, en dus open stond voor correcties. De kerkeraad heeft na de scheuring deze verklaring van harte aanvaard.

Klaas Schilder

Na Bavinck is Honig in Kampen als dogmatikus gekomen, die op zijn beurt werd opgevolgd door Schilder. Prof. Dr. K. Schilder heeft al aanstonds in zijn definitie van de wetenschap der dogmatiek duidelijk te kennen gegeven, dat hij ten aanzien van het gezag der belijdenisschriften en hun verhouding tot Gods Woord in het spoor van De Cock en Bavinck verder wilde gaan.

Intussen hadden ook in de kring van Kuyper de opvattingen over Schrift en belijdenis zich verder ontwikkeld. Schilder's opvattingen komen het duidelijkst uit, wanneer we ze zien tegen de achtergrond van die van Prof. Dr. V. Hepp, die destijds dogmatikus was aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.

De VU is een stichting van Kuyper. Zoals we al opmerkten, hebben de Gereformeerden van hem de kwalijke erfenis meegekregen om „Schrift en belijdenis” ononderscheiden samen te noemen, en wel als „grondslag” van kerk en organisaties.

Ook Kuypers geesteskind, de Vrije Universiteit, ontquam niet aan zulk confessionalisme (verheffing van de confessie tot een plaats, die alleen aan Gods Woord toekomt). Art. 2 van de Statuten der in 1878 opgerichte VU luidde: „De Vereeniging staat... op de grondslag der gereformeerde beginselen (een bijzonder gevaarlijke formulering, temeer daar deze beginselen niet nader omschreven waren), en erkent mitsdien als grondslag voor het onderwijs in de godgeleerdheid de Drie Formulieren van Enigheid...”. Dat was 20 jaar nadat De Cock gewaarschuwd had: een school die op kerkelijke formulieren bouwt, maakt zich schuldig aan verwerping van Jezus Christus als Fundament der kerk!

Geheel in de lijn van de grondslag-formule van de VU omschreef Dr. V. Hepp het vak dogmatiek als „Reproductie van en reflectie over de Schriftopenbaring in gebondenheid aan en in harmonie met het kerkelijk dogma”. Deze definitie is er één van onverholen confessionalisme. Hier wordt niet de Heilige Schrift, maar het kerkelijk dogma tot maatstaf, norm voor de dogmatiek gesteld.

In fel contrast tot deze definitie van Hepp luidt dan Schilders omschrijving van de dogmatiek: „De wetenschap, die in onderworpenheid aan de inhoud en het doel van de Heilige Schrift, de problemen der kerkelijk-theologische dogmata rangschikt en systematisch behandelt in een sympathetisch-kritische reproductie van de inhoud der in de lijn der oecumenische symbolen (= belijdenisschriften, K.C.S.) vastgestelde dogmata”.

In deze definitie is de Heilige Schrift, en zij alleen, maatstaf, norm voor de dogmatiek. Daarom ontquam Schilder er niet aan, ten aanzien van de kerkelijke dogmata, te vinden in de kerkelijke belijdenisschriften, de roeping tot een kritische houding te belijden. Zeker: een sympathetisch-kritische houding - Schilder had de belijdenisschriften lief en zag daarin, terecht, de neerslag van de trouw aan de Schriften in de loop der eeuwen - maar dan toch een kritische houding! En wie waarlijk instemt met b.v. art. 7 NGB weet, dat de belijdenisschriften, bescheiden als ze zelf zijn, precies om zo'n kritische houding vragen!

Het radikale verschil tussen Schilder en Hepp in houding tegenover Schrift en belijdenis kwam duidelijk uit in de conflicten die in 1942 en volgende jaren tot de Vrijmaking leidden. In de dertiger jaren hadden b.v. A. Janse en anderen uit de kring van „De Wijsbegeerte der Wetsidee” diepgaande, bijbelse en wijsgerige kritiek geïntendeerd op het vroeger algemeen aanvaarde gevoelen van „de onsterfelijkheid der ziel”. Zij beleden daarbij van harte „de dubbele opstanding” (van de gelovigen tot het eeuwige leven, en van de ongelovigen tot het eeuwige oordeel), en bleven dus geheel in de lijn van de oecumenische symbolen (art. 43 Gel. Bel. van Athanasius). Maar zij kwamen wél in conflict met uitdrukkingen en gebrepen, waarmee de belijdenisschriften der Geref. Kerken dit stuk der leer onder woorden brengen, b.v. in antw. 57 HC, waar over het sterven wordt gesproken

alsof „de ziel” aan de dood ontkomt, en in art. 37 NGB, dat zelfs van „onsterfelijk worden” der ongelovigen spreekt.

Voor Hepp - consequent vanuit zijn confessionalistisch uitgangspunt - was dit conflict genoeg om A. Janse en anderen in de brochure-reeks „Dreigende Deformatie” te beschuldigen van afwijking van de belijdenis. Schilder kon weliswaar niet erkennen, dat hier een conflict met de formulering van de belijdenis lag, maar hij herkende bij Janse en anderen met blijdschap de stem van Gods Woord. Vanuit zijn uitgangspunt was zijn oordeel over deze zaak: „Bij het aansnijden van problemen als hier geschiedde, zijn terminologische moeilijkheden schier onvermijdelijk; van zakelijke afwijking van de confessie zou echter eerst dan sprake zijn, wanneer men, komende tot zijn nadere uitwerking, zich van den materieelen inhoud der Schriftopenbaring en van de daarop gegronde belijdenisschriften zou ontdoen of daaraan zou te kort doen.”⁴⁾

Hier valt in de eerste plaats op, dat Schilder - evenals de Gereformeerden van de 16e en 17e eeuw - verschil maakte tussen „zakelijke afwijking” en „terminologische moeilijkheden”. De Gereformeerde Kerken bonden vanouds aan de INHOUD (substantie, materie, zaak) der confessie; niet aan iedere ZEGSWIJZE (terminologie, fraseologie).

Maar Schilders anticonfessionalisme grijpt nóg dieper. Hij laat hier ook duidelijk uitkomen, dat men pas van „afwijking van de confessie” mag spreken, wanneer tekort wordt gedaan: niet van de confessie-op-zichzelf, maar van „de Heilige Schrift en de daarop gegronde belijdenisschriften”.

M.a.w. Schilder honoreerde ten volle wat De Cock en Bavinck voor hem hadden geleerd: dat de confessie bindt, OMDAT-EN-VOORZOVER zij met Gods Woord overeenstemt.

- 1) „Het 300-jarig bestaan van de HC herdacht”, Kampen 1868 slot.
- 2) Rectorale Rede, Kampen 1858.
- 3) Gereformeerde Dogmatiek (3e druk) I 25, 73.
- 4) Heidelbergsche Catechismus III, 79.

Schilders leerlingen

Persoonlijk heb ik het voorrecht gehad, in Kampen te mogen studeren in de jaren kort na de Vrijmaking, onder het oude team: Schilder, Deddens, Veenhof, Holwerda, Jager. Dat onderwijs was in hartelijke overeenstemming met de gereformeerde belijdenis. Maar die overeenstemming hadden we dan ook te danken aan de godsvrucht, waardoor de Hoogleraren de volle heerschappij over hun onderwijs gaven aan de HERE en Zijn Woord. Deze heerschappij maakte ons vrij van de gangbare, scholastieke begrippen en onderscheidingen, die onder Kuyper „algemeen gangbare meningen” geworden waren, en tot in synodebesluiten toe bindend waren geworden in de synodaal-gereformeerde kerken. Maar deze heerschappij van Gods Woord bevrijdde tevens - hoe kan het anders? - van confessionalistische krampachtigheid. Vrijheid van exegese leerden we bij Holwerda en Jager kennen. En Veenhof liet ons uit de geschiedenis van de prediking zien hoe moordend confessionalisme in exegese en prediking werkt.

We zouden daar vele kostelijke voorbeelden van kunnen geven. Maar sprekender nog voor de ommekeer die zich ná dien binnen onze kerken voltrokken heeft, zal het zijn, om over de „sympathetisch-kritische” houding tegenover de confessie, die ons tóén bezielde de loftrumpet te horen steken door leerlingen van Schilder, die ons nu zo hartstochtelijk vervolgen.

In 1953 schreef Ds. J. Kamphuis in de Almanak van FQI (het Kamper studentencorps): „Schilder is voor alle dingen een CRITISCH dogmaticus geweest. Critisch ook tegenover wat hij stelde als het voorwerp der dogmatiek: de belijdenis der kerk...”. Terwijl Hepp zich „in het garen van confessionalisme verstrikt heeft”, „... is het een pure weldaad op zich in te laten werken de nuchtere bescheidenheid van de Kamper dogmaticus (de strenge begrenzing van de taak der dogmatiek), maar ook de fiere rust, waarmee de vrijheid van den christenmens beleden wordt, ook als die mensch zich gesteld ziet voor de taak, de inhoud van de belijdenis zich in te denken en systematisch weer te geven.” (pag. 74, 75).

Trouwens, zo kort geleden als mei 1962 kon men over deze van Schilder geleerde vrijheid tegenover de confessie nog de volgende histo-

rische verantwoording lezen in „Lucerna” van de hand van Ds. J. R. Wiskerke:

Men dient de menselijkheid der confessie te handhaven: „In de eerste plaats wel in het aannemen van een belijdenis. Men mag deze niet stellen naar eigen goedvinden, maar zal haar nemen uit het Woord van God (een noot verwijst hier naar Trigland, K.C.S.). Dan neemt men zulk een confessie alleen om deze oorzaak aan, omdat ze met de Schrift accordeert... Geen enkele ware en ernstige gereformeerde treedt tot de gemeenschap der gereformeerde kerk toe, aldus ditmaal Coccejus, omdat deze confessie het woord is van mensen-zus-en-zo of omdat de uiteenzetting van de synode een wetgeving is van mensen-zus-en-zo. Een echte gereformeerde voegt zich bij ons, omdat hij overtuigd is, dat hij een vergadering heeft gevonden, waarin niemand in de naam van mensen tot iets gedwongen wordt, waarin het Woord Gods als regel geldt, waar de grondslag der gerechtigheid wordt onderwezen, waar vooruitgang in het verstaan van de Schriften wordt gezocht, waar het vrij staat de waarheid te spreken, het goede te doen en waar niemand wordt gedwongen te zondigen of te liegen.”

„Daarom schrijft Trigland terecht: De reformeers hebben de confessiën niet gesteld als fundamenten, waarop zij haar leer bouwden, noch als argumenten, waarmee zij die bevestigden. Want dat fundament erkennen zij alleen het woord des Heeren en haar argumenten nemen zij alleen daaruit en daarmee stoppen zij de Papisten en al de sectarissen de mond...”. „Wanneer wij argumenten uit Gods woord voortgebracht hebben, zo worden de confessiën ook somwijlen bijgebracht niet als fundamenten

van ons geloof maar als merken en veldtekenen van onze enigheid met de kerk in het geloof, hetwelk op de grond van Gods Woord steunt. De confessie is zoveel als de signaallamp, die rood aangloeit, wanneer van de Schrift wordt afgeweken, als de detector, die de afwijking ontdekt. De Schrift blijft de eerste en de laatste rechter der geschillen. In het uiterste geval kan de veldwachter (beeld van A. Kuyper voor de confessie) zich immers vergissen, de hoogste Rechter echter niet. Zoals de belijdenis vele afwijkingen van het ene Evangelie heeft gesignaleerd aan de hand van dat Evangelie, zo kunnen wij afwijkingen alleen bestrijden met het zwaard van datzelfde Evangelie in de hand.” (Lucerna, III, 5, 183/4 en 789/0).

Deze beginselen nu breekpunt

De kerkeraad van Breda heeft behalve in het hierboven genoemde stuk „Het Fundament der kerk...” ook in een brief van 10-1-'66 aan de classiskerken rekenschap gegeven van zijn gevoelens t.a.v. de belijdenisschriften, en is daarbij geheel gebleven in het hierboven aangegeven spoor van de Reformatie en van Kampen. Juist deze beginselen hebben de laatste G.S. doen besluiten, onze gemeente niet meer als Gereformeerde Kerk te erkennen. De kerk van Eindhoven heeft tegen dat synodebesluit een weerlegging opgesteld.

Tot zover ds. Smouter.

We gaven aan zijn artikel een plaats in deze rubriek, om het belang van de zaak voor ons allen.

en stukken van de leer, die in deze formulieren begrepen zijn, in alles met het Woord van God overeenkomen en dat we, als we enig bedenken tegen deze leer of enig punt daarvan hebben, dan niet individualistisch zullen handelen, maar ernstig zullen rekenen met de gemeenschap van de kerk.

GEREFORMEERD is in de vierde plaats: ons houden aan de geldende K.O. Niet omdat deze voor geen verbetering vatbaar zou zijn, maar omdat de grondgedachten van die K.O. schriftuurlijk zijn en omdat De Heere van ons vraagt, dat we ons zullen houden aan gemaakte afspraken en gegeven beloften.

Welnu, broeders en zusters, in al deze opzichten begeert de kerkeraad GEREFORMEERD te zijn en NIETS ANDERS, en de gemeente te leiden in het gereformeerde spoor. Dat wij in de verwerkelijking van dit begeren veel te kort komen, belijden wij met schaamte. Ook daarin willen wij gereformeerd zijn, dat we buigen onder het Woord Gods, wanneer het ons zegt, dat wij veel en veel meer te kort schieten dan wij zelf beseffen. En wij bidden dat God ons vergeving wil schenken, óók van die afdwalingen, die voor onszelf nog verborgen zijn.

De mogelijkheid, dat de Raad op tal van punten verkeerde beslissingen heeft genomen, willen wij volledig openlaten. Maar dan mogen we toch verwachten dat ons uit de Schrift zal worden aangegeven, waarin we hebben gefaald, omdat alleen het openen van Gods Woorden licht verspreidt en de onverstandigen inzicht geeft.

Ja, al zou de Raad op ALLE BESTREDEN PUNTEN verkeerde beslissingen genomen hebben, zou dan het gereformeerd - dat is het christelijk - karakter van de kerk in het geding zijn?

Wat zegt Calvijn?

Laat ons luisteren naar Calvijn.

Reeds in het schrijven, dat de Raad tot u heeft gericht, is een deel van Calvijns woorden aangehaald. Een klein gedeelte. Want véle bladzijden wijdt hij aan de bespreking van de kerk.

Vóórdat Calvijn in zijn institutie de strijd aanbindt met de Roomse leer, keert hij zich eerst tegen de dopersen, die hij onafgebroken verwijt, dat ze de eenheid van de kerk breken, omdat ze geen gebreken en zwakheden in de kerk willen verdragen. Hij zet dan eerst uiteen, dat de merktekenen van de kerk zijn de verkondiging van het Woord en de bediening, het gebruik der sacramenten. (Calvijn noemt doorgaans alleen deze twee, al kent hij uiteraard ook de tucht als kenmerk van de kerk. Over de tucht als kenmerk spreekt hij weinig, omdat hij maar al te zeer beseft, dat de kerken van de reformatie in het handhaven van de tucht ontzaggelijk veel te kort kwamen. „Dat de oude kerk tucht ons ontbreekt, ontkennen wij geenszins”, schrijft hij in zijn brief aan Sadolet. Maar dat hij de tucht als kenmerk erkent blijkt duidelijk, wanneer hij ergens zegt: zoals de spieren een lichaam bijeenhouden, zo houdt de tucht de kerk bijeen).

Hierna gaat hij verder: „Hoe het ook zij, zolang de prediking van het evangelie eerbiedig wordt aanhoord en de sacramenten niet nagelaten worden, zolang is daar een onbedriegelijke en onbetwifelbare gedaante van de kerk te zien, zodat het niemand ongestraft geoorloofd is haar gezag te verachten of haar vermaningen te verwerpen, of haar raad tegen te staan of haar kastijdingen en berispingen te bespotten; veel minder van haar af te wijken en haar eenheid te breken. Want de Heere houdt de eenheid van Zijn kerk in zó hoge achtting, dat hij hem voor een overloper en afwijker van de religie houdt, die zichzelf hardnekkig vervreemdt van enige christelijke vergadering die de ware bediening van het Woord en van de Sacramenten betracht en onderhoudt.

En Hij slaat haar gezag zó hoog aan, dat Hij, wanneer deze geschonden wordt, Zijn eigen gezag verkort en verminderd acht.” (Institutie IV 1, 10).

Daarna handelt Calvijn over de lichtvaardigheid en hoogmoed waardoor velen de eenheid van de kerk verbreken. De lichtvaardigheid in het verbreken van de kerkeenheid wanneer gebreken worden gezien in leer of leven. „Dat wij de vergadering waarin deze twee stukken gevonden worden, de prediking van het evangelie en de bediening der sacramenten, gerust mogen omhelzen als een ware kerk, dat strekt zóver dat ze als zodanig erkend moet worden, zolang ze deze stukken behoudt en daarin staande blijft, ook al heeft ze in ander opzicht veel

W. G. Visser

Analyse van een Schisma

Toespraak, gehouden op de gemeentevergadering van zaterdag, 25 mei 1968, van de Gereformeerde Kerk van Utrecht-Centrum.

Broeders en Zusters,

Deze vergadering is belegd naar aanleiding van het heengaan van een aantal broeders en zusters, waaronder ook ambtsdragers.

Daar is veel over te zeggen en ik heb er vanavond ook veel over te zeggen. Ik wil daarom mijn woord van welkom niet laten uitgroeien; ik ben bang, dat ik tóch al veel van uw tijd zal moeten vragen. Ik zal trachten mij te beperken en in ieder geval zal er gelegenheid zijn om ook in de pauze elkaar te zien en te spreken. Ik meen dat het nodig is dat er gesproken wordt, niet alleen over allerlei kwesties, maar vooral over de achtergronden.

Hoe is het mogelijk, dat wij zó kort na de vrijmaking, weer opnieuw in zulk een crisis gekomen zijn, waaruit komt dat voort?

Ik meen dat we dáárnaar moeten zoeken en dat dit vruchtbaarder is dan het spreken over allerlei detaalkwesties.

Wat ik ga zeggen komt niet voor rekening van de kerkeraad, die geen gelegenheid heeft gehad mijn woorden te beoordelen. Maar wel ben ik er van overtuigd te spreken in de geest van mijn mede-broeders en - meer nog - ik ben me ervan bewust te spreken in de verantwoordelijkheid van uw herder, die eenmaal rekenschap zal moeten afleggen aan de grote HERDER der schapen, Onze Heere Jezus. Mede daarom heb ik, van hetgeen ik zeggen wilde, de hoofdzaak op schrift gesteld; en dat is óók geschied, omdat ik nogal veel citaten zal geven.

Van ondergeschikt belang acht ik het, in te gaan op sommige punten waarover al zo lang is gediscuteerd. De vraag, wie op bepaalde punten het „gelijk” aan zijn kant heeft is, zoals Titus dat zegt ten aanzien van allerlei twistvragen die in de kerk kunnen opkomen, twelvzins doelloos en nutteloos. De hoofdzaak waar het om gaat is deze: Is het waar, dat de Gere-

formeerde Kerk van Utrecht-Centrum meer en meer haar karakter, haar gereformeerd karakter verliest?

Wat is Gereformeerd?

Om die vraag te kunnen beantwoorden, wil ik eerst de vraag stellen: WAT is GEREFORMEERD? Daarop heb ik een viervoudig antwoord.

Ten eerste: het is NIET: algemeen christelijk PLUS nog iets waardoor de gereformeerden iets meer HEBBEN of iets meer ZIJN dan andere christenen. GEREFORMEERD is niets anders dan: ALGEMEEN CHRISTELIJK. „Ik geloof een gereformeerde kerk” is niets anders en mag niets anders zijn dan: „Ik geloof een heilige algemene christelijke kerk”. De algemene christelijke kerk is die kerk, die zich houdt aan haar Hoofd in de hemel en die alleen buigt onder het juk van Christus; dat is die kerk, die al de boeken van de heilige Schrift en deze alléén, ontvangt als heilig en kanoniek, om dáárnaar haar geloof te reguleren, daarop te gronden en daarmee te bevestigen; en verwerpt alles wat met deze onfeilbare regel niet overeenkomt.

GEREFORMEERD is in de tweede plaats: voortgaan in de lijn van Calvijn. Niet omdat Calvijn een autoriteit zou zijn naast of in de plaats van de Schrift, maar omdat de kerk in de geschiedenis vergaderd wordt en omdat de gereformeerde kerken in hun hedendaagse bestaanswijze, hun historische wortel hebben in Calvijn, die meer dan iemand anders de genade ontvangen heeft om de gevallen kerk weer op te richten door de kracht van het Woord Gods.

GEREFORMEERD is in de derde plaats: blijven in de lijn van de DRIE FORMULIEREN VAN ENIGHEID. Niet omdat elk woord in deze belijdenisgeschriften boven alle kritiek verheven zou zijn, maar omdat we samen met alle heiligen willen kennen de lengte en de breedte en de hoogte en de diepte van de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat. En omdat wij van harte geloven, dat alle artikelen

gebreken. Ja er zal zelfs, hetzij in de bediening van de leer, hetzij in het uitdelen van de sacramenten enig gebrek kunnen insluipen, wat ons echter niet van haar gemeenschap behoort te vervreemden. Want de hoofdstukken van de ware leer zijn niet alle van eenzelfde gestalte.

De kennis van sommige hoofdstukken is zó noodzakelijk, dat ze door allen als zeker en onwifbaar gehouden moeten worden als artikelen die aan de religie eigen zijn. Zoals ze daar zijn: dat er een enig God is; dat Christus is God en de Zoon Gods; dat onze zaligheid bestaat en gelegen is in Gods barmhartigheid en dergelijke. Maar er zijn ook andere hoofdstukken van de leer, waarin de kerken het oneens zijn en van elkaar in gevoelen verschillen, nochtans zó dat daardoor de enigheid des geloofs niet verscheurd wordt." (IV 1, 12).

„Wij behoren wel voor alle dingen er naar te staan, dat we in alles hetzelfde denken, maar omdat elk mens met enige duisternis der onwetendheid bedekt is, zullen we, of geen enkele kerk over laten blijven, of we zullen over 't hoofd moeten zien en cadeau geven, die dingen waarin men onwetende mag zijn, zonder het fundament van de religie om te stoten en zonder verlies van de zaligheid.”

„Ik wil allerminst zelfs de allergeeringste dwalingen in verdediging nemen, alsof ik van oordeel zou zijn, dat men ze met strelen en door-de-vingers-zien behoort te voeden en te koesteren, maar ik zeg dat we niet lichtvaardig om allerlei kleine verschillen moeten verlaten die kerk, waarin de gezonde leer der zaligheid geheel en ongeschonden wordt onderhouden en het gebruik van de sacramenten, door de Heere ingesteld, wordt bewaard." (IV 1, 12).

Dit wat de leer betreft. Wat aangaat het verdragen van de onvolmaaktheden van het leven, moeten we onze goedertierenheid nog veel verder uitstrekken. Calvijn spreekt dan over de gemeente van Corinthe zoals dat aangehaald is in de brief die u ontvangen hebt. Hij spreekt over de verschrikkelijke afval van Israël in de dagen van de profeten, die echter geen *nieuwe* kerken hebben gesticht en geen *nieuwe* altaren hebben opgericht. Hij spreekt over Christus en Zijn apostelen, die zich door de goddeloosheid van de Farizeeën en de ongebonden levenswijze die in die dagen alom de overhand had, niet hebben laten verhinderen om met het volk in één tempel te vergaderen tot de openbare uitoefening der religie en zegt dan letterlijk: „Deze twee dingen moeten dan vast en zeker blijven: vooreerst dat er geen enkele verontschuldiging is voor hen, die uit eigen beweging verlaat de uiterlijke gemeenschap van die kerk, waar Gods Woord wordt gepredikt en de sacramenten worden bediend; ten tweede dat de gebreken van enkelen of van velen ons niet verhinderen aldaar ons geloof behoorlijk te belijden en te beleven door het oefenen van de ceremoniën die door God zijn ingesteld. Want het Godvrezend geweten wordt niet gekwetst door de onwaardigheid van een ander, hetzij hij een leraar is of een gewoon kerklid; ook de sacramenten zijn voor een heilig en oprecht mens niet minder rein en heilzaam wanneer ze tegelijk ook door de onreinen worden aangegrepen." (IV 1, 19).

Als er mensen zijn, die menen dat het eten van het brood des Heeren samen met de goddelozen en bozen een ontering van God is, dan moeten we bedenken, dat we strenger zijn dan Paulus, die ons vermaand heeft onszelf te beproeven en niet een ander of de gehele gemeente. En de vraag, wie wèl of niet toegelaten kan worden aan het Avondmaal, behoort niet ieder voor zichzelf uit te maken; dit oordeel komt alleen toe aan de hele gemeente.

Wel ligt er een verzoeking in de gedachte, zegt Calvijn, dat iemand verontreinigd zou kunnen worden door de onwaardigheid van een ander, maar: „Hoewel deze verzoeking soms ook bij de goeden boven komt door een onverzichtige ijver, die ze hebben tot gerechtigheid: zo zullen we dit toch ontdekken, dat die al te grote angstvalligheid en eigenzinnigheid meer uit hovaardij en uit een valse waan van heiligheid ontstaat, dan uit ware heiligheid of uit een oprechte begéerte naar ware heiligheid. Derhalve hebben zij, die meer dan anderen, roekeloos zijn om van de kerk af te wijken en zichzelf als betrekkers van de wacht op te werpen, in verreweg de meeste gevallen geen andere reden die hen daartoe beweegt, dan deze, dat ze met verachting van allen zichzelf beter willen betonen dan de anderen." (IV 1, 16).

De verleiding is groot, nog veel meer van Calvijn te citeren, maar ik moet me beperken; anders zou ik te veel van uw geduld vragen.

In de kerk

Niet anders dan Calvijn spreekt de confessie, die weet van een kerk, vol gebreken, gierigheid en afgoderijen en die pas dan valse kerk wordt, wanneer ze degenen, die haar om haar gebreken bestraffen, gaat vervolgen.

Zo hebben ook gehandeld de profeten onder Israël; zo heeft ook Christus de Zijnen niet uit Jeruzalem geleid, vóór Hij, als een vervloekte, was uitgebannen. Zó hebben Luther, de Cock, Kuijper en Schilder gestreden IN DE KERK, totdat ze uitgestoten werden. Er is er geen die uit eigen beweging de kerk heeft verlaten. Zich afscheiden van degenen die niet van de kerk zijn, dat is een roeping voor alle gelovigen. Zich afscheiden dus van de ongelovigen en goddelozen. Maar zich afscheiden van de kerk, ook al is die kerk vol gebreken, is typerend voor de secten.

Ik kan in de geschiedenis van de kerk nergens anders iets aanwijzen, dan bij de secten, wat lijkt op hetgeen er nu gebeurd is. Het is altijd gereformeerd geweest om *in de kerk* te blijven strijden totdat de mond gesnoerd werd. Professor K. Schilder heeft eens gezegd: Zolang ik spreken kan zal ik spreken, IN DE KERK, ik ga er niet uit! En als er een slot op mijn mond gelegd wordt, dan ga ik nog door met spreken en dan pas zal ik zeggen: IK BLIJF staan op het fundament van de apostelen en de profeten.

Dopers

De kerkeraad heeft zijn werk met gebreken gedaan, maar hij heeft zoveel als in zijn vermogen lag getracht de kerk te bewaren bij haar gereformeerd karakter. Wat de gescheiden broeders doen is niet de kerk houden in het gereformeerde spoor; zij koersen met volle zeilen naar de Doperse wateren. Dit oordeel is scherp, en het doet mij verschrikkelijk pijn het te moeten zeggen, maar ik meen dat het niet lichtvaardig is.

Deze Doperse tendens blijkt niet alleen uit de lichtvaardigheid waarmee gesproken wordt over „de enige wettige ambtsdragers van Christus en vertegenwoordigers van de gemeente des HEEREN te Utrecht-Centrum", maar eveneens uit de scheiding die gemaakt wordt tussen Woord en Sacrament. NIET de Gereformeerden, maar de Dopersen hebben het Sacrament gesteld bóven het Woord.

Toen de Doperse geest de kerken binnendrong, hebben zij daarvan onnoemelijk veel schade ondervonden. Er zijn Dopersen geweest die de kinderdoop aanvaardden, maar die betekende dan ook eigenlijk niets. HET sacrament was het Heilig Avondmaal en dat werd dan ook op zólk een hoogte geplaatst, dat het nog maar voor enkelen bereikbaar was.

We hebben het leren zien als reformatie van de gereformeerde kerk, die altijd door gereformeerd moest worden, toen met kracht gepredikt werd de eenheid van Woord en Sacrament en de eenheid van Doop en Avondmaal. En nu? De WOORDDIENST moet natuúrljk doorgaan; toen afgelopen zondag een kind werd GE-DOOPT heeft niemand daartegen bezwaar gemaakt, hoewel op de kerkeraad nadrukkelijk de vraag was gesteld hoe er wèl kon worden gedoopt als er géén avondmaal gehouden kon worden. De Woorddienst kon wèl, de doop, de INLIJVING in de gemeente van God kon wèl; het geven van de ZEGEN in de naam van Jezus Christus, het zeggen: broeders en zusters, u bent het gezegende volk van God en u ontvangt hierbij Zijn zegen, dat kon wèl, maar: avondmaal vieren, neen, dat zou *niet* kunnen. En de mening, dat het avondmaal niet gevierd zou kunnen worden, is verdedigd met de typisch doperse argumentatie, dat op die manier het avondmaal zou worden tot een demonstratie van een eenheid die er niet is, helaas. Een typisch doperse argumentatie, want bij de Dopersen is inderdaad het sacrament geworden tot een demonstratie van eigen heiligheid en van eigen grootheid. De begenadigde die aan het avondmaal mag gaan, demonstreert daarmee: IK BEN ZO VER.

Maar Gereforméerd is het om te zeggen, dat het avondmaal NOOIT een demonstratie is of kan zijn van ónze eenheid, noch van IETS dat bij ons gevonden wordt. Gereformeerd is het om te zeggen: aan het avondmaal gaan is een belijdenis, dat wij van onszelf MIDDEN IN DE DOOD LIGGEN en dat wij ál onze zaligheid óók onze éénheid BUITEN ONSZELF, ALLEEN IN JEZUS CHRISTUS ZOEKEN. Zo wordt de eenheid ook niet gesteld als een voorwaarde,

waaraan wij eerst moeten voldoen. En zo wordt die eenheid ook nooit een demonstratie van: kijk eens hoever wij het al gebracht hebben. Want de avondmaal viering is er niet omdat wij „zover gekomen zijn", dat wij zeggen: het kan wel, maar die avondmaalsviering is er omdat het een uitdrukkelijk gebod is van de Heere Jezus Christus. Een gebod dat we nooit naar behoren zullen kunnen volbrengen. We zouden - zo hebben de broeders gezegd - nog Gereformeerd gebleven zijn (hoe lang nog?) als we in ieder geval het avondmaal maar hadden uitgesteld.

De weigering tot uitstel is de druppel geweest, die de emmer deed overlopen.

Is dat gereformeerd? Ik meen dat het gereformeerd is, wat ik bij Professor Holwerda lees: „Het heilig avondmaal vraagt zelfbeproeving. Dat wil zeggen de Geest zet ons dan het mes op de keel. Hij stelt ons voor het alternatief: wát wilt Gij nu, geloven of niet, avondmaal vieren of niet, met uw zonden breken of niet, in de kerk blijven of niet. En ieder moet nu kiezen. Wij kunnen er niet aan ontkomen: Avondmaal vieren of niet, dat is: IN de kerk of ER UIT! De Heilige Geest kent maar twee mogelijkheden: lid zijn van de kerk, maar dan ook avondmaal vieren, of géén avondmaal willen vieren, maar dan ook geen lid van de kerk blijven." („De dingen die ons van God geschonken zijn" III, blz. 29).

Ik weet wel, Holwerda zegt dit met het oog op de hypocrieten in de kerk en met het oog op hen, die met doperse vrees voor het avondmaal bevangen zijn, maar geldt dit woord niet over de gehele linie?

Er ligt immers een bevèl! Christus heeft mij en alle gelovigen bevólen van dit gebroken brood te eten en de drinkbeker te drinken. Hij heeft bevólen dit te doen, niet nadat wij eerst aan allerlei normen beantwoorden; Hij heeft dit bevólen met het oog op onze zwakheid en grovigheid, niet omdat wij aan Zijn normen beantwoorden, doch omdat wij van Hem de kracht zouden ontvangen om, in de weg van gehoorzaamheid aan Zijn uitdrukkelijk bevel, aan die normen te gáán beantwoorden.

Een derde doperse tendens bespeur ik in de geringschatting van het gegeven Woord. De Dopersen hebben weinig eerbied voor het Woord van God; dat komt helemaal op de achtergrond. En zij hebben nog minder eerbied voor het mensen woord. Ik wil niemand verwijten gebrek aan eerbied voor het Woord van God. Ik wil wèl constateren, een gebrek aan eerbied voor het eenmaal gegeven woord.

Het is begonnen op de G.S. van Rotterdam-Delfshaven. Daar is uitgesproken, dat de schorsing van Ds. A. van der Ziel geschied is in strijd met artikel 79 K.O. Tòch is deze schorsing goedgepraat met het beroep op een noodsituatie. Daar hebben dus niet de gemaakte afspraken, doch daar heeft het inzicht van de Synodeleden het laatste en beslissende woord gehad. Het laatste en beslissende woord over een dienaar des Woords en zijn toekomst als zodanig. Het is verder gegaan met de uitsluiting van tal van predikanten, die de z.g. OPEN BRIEF hebben ondertekend. De K.O. heeft nadrukkelijk vastgelegd het recht dat wettig toegelaten dienaren des Woords mogen voorgaan, en zelfs beroepen worden, in andere, tot het verband behorende kerken, zonder nader onderzoek. Dat is afgesproken RECHT! Dit recht kan hun op geen andere wijze ontnomen worden dan of doordat ze op wettige wijze worden geschorst, of doordat ze op wettige wijze worden afgezet. Maar nu wordt zonder enige vorm van proces een aantal dienaren des Woords het principiële recht ontzegd om voor te gaan in de kerk des Heeren in Utrecht-Centrum. Ik laat nu helemaal in het midden of Ds. van der Ziel en al die andere predikanten al dan niet iets schorsingswaardig hebben gedaan. Ik zeg alleen: Op deze manier tegen hen optreden is ongereformeerd, wjl in strijd met de duidelijke afspraken.

En tenslotte is de geringschatting van het gegeven woord openbaar geworden in de eis tot uitstel van de viering van het Heilig Avondmaal. De K.O. bepaalt: „Het Heilig Avondmaal des Heeren zal *ten minste* alle twee of drie maanden gehouden worden." In deze formulering komt duidelijk uit, dat het eigenlijk nog veelvuldiger zou moeten geschieden. Mág dan een kerkeraad met schending van dit artikel aan de gemeente onthouden waar zij recht op heeft?

Is dat gereformeerd?

Zondag 12

De kerkeraad is er van overtuigd, zéker in déze zaak GEREFORMEERD gehandeld te hebben, dat is, naar uitwijzen van het heilig evangelie, overeenkomstig onze Confessie en naar de aangenomen orde. Evenzo heeft zij willen handelen in alle andere zaken. Of zij daar altijd in geslaagd is, daar kan straks ook nog over gesproken worden. Ik wil er in het kort nog iets van zeggen.

Ten aanzien van mijn preek over zondag 12, heeft de kerkeraad gezegd: Wij zien ècht niet in dat er in die preek iets onbehoorlijks is gezegd, maar als het u zo duidelijk is dat het mis was, maak het ons dan ook a.u.b. duidelijk, want, wanneer het ons duidelijk wordt dat de Confessie in het geding is gebracht, zullen wij Ds. Visser onder handen nemen, WANT EEN WETTIGE PLAATS VOOR AFWIJKING VAN DE BELIJDENIS DULDEN WE NIET, EVENMIN ALS EEN PLEITEN DAARVOOR.

Wat men in deze de kerkeraad verwijten kan is hoogstens, dat hij nog met enige duisternis van onwetendheid bevangen is. Dat is een uitdrukking van Calvijn, waarvan hij zegt: „Als dit in een kerk niet kan worden verdragen, zullen we in het geheel geen kerk meer over laten blijven in de wereld.”

Toen de classis zijn uitspraak had gedaan, heeft de kerkeraad dat besluit niet zonder meer naast zich neergelegd, maar heeft zich direct tot de volgende vergadering gewend met het verzoek: Broeders, kunt u niet wat duidelijker spreken? Wij zien het nog steeds niet, maar wanneer u gelijk hebt en het ons ook duidelijk kunt maken, dan zullen wij doen wat onze roeping is. En wat mijzelf betreft: Ik zie niet in, dat ik gezegd zou hebben hetgeen waarvan ik beticht wordt. Maar ik verklaar hier nadrukkelijk: Als het mij duidelijk gemaakt wordt, dat ik metterdaad gepleit heb voor een wettige afwijking van de belijdenis, dan heb ik liever dat mijn rechterhand verdort, dan dat ik deze preekpassage zou handhaven. Ik wil GEREFORMEERD ZIJN en mij houden aan de onverkorte Confessie.

Appèl

Maar was het wel goed zich tot de volgende classis te wenden en had de kerkeraad niet in appèl moeten gaan bij de Particuliere Synode?

Als iemand meent in het ongelijk te zijn gesteld, mag hij zich op meerdere vergaderingen beroepen. Een *plicht* van appèl kent de K.O. niet.

Maar er was een classische uitspraak gedaan dat de kerkeraad van Utrecht-Centrum naar artikel 31 van de K.O. verplicht was, of te ratificeren, of in appèl te gaan?

De kerkeraad heeft daarbij overwogen dat art. 31 geen plicht tot ratificatie kent. Wèl de plicht tot „voor vast en bondig” houden. Dat is wat anders. Wijlen professor Deddens heeft over het ratificatierecht veel geschreven. Hij heeft aangetoond, dat het vroeger in de kerken wel gebruikt is. En het kan misschien ook wel goed en nuttig zijn om daarvan gebruik te maken. Maar kerkelijke *afpraak* is het niet. Zelfs niet een ratificatierecht, en zéker geen ratificatieplicht.

Evenmin kent de K.O. een *plicht* om in appèl te gaan. Wèl een récht daartoe. Of het goed is van dat recht gebruik te maken, zal ieder die overweegt te appeleren, zelf moeten beoordelen. Maar een *plicht* is het niet.

Wel zijn er Synodebesluiten, die uitdrukkelijk vastleggen, dat het een goede kerkelijke weg is om met bezwaren tegen een uitspraak van een mindere vergadering naar een gelijksoortige volgende mindere vergadering te gaan.

Er wordt ons verweten, dat wij de zaak slepende houden van classis tot classis en men eist van ons dat we in beroep zullen gaan. *Revisie vragen* zou alleen geoorloofd zijn, wanneer er nieuwe argumenten worden aangevoerd.

De kerkeraad heeft zulk een voorwaarde in geen enkele uitspraak kunnen vinden. Bovendien was er op zijn minst één nieuw argument, n.l. dat de kerkeraad de vorige uitspraak onduidelijk vindt en er zó niet mee kan werken. Vandaar de vraag: Kunt u het wat duidelijker zeggen?

Neen, we hebben niet getracht de zaak slepende te houden. Kent u een snellere weg dan die naar de volgende classis? Beroep op P.S. zou betekenen, dat men er in september over zou kunnen gaan praten, niet eerder. Houden wij de zaak slepende door te zeggen: daar willen we niet op wachten? De kerkeraad heeft

gevraagd de classis vroeger bijeen te roepen, juist mede opdat de classis nog tijdig vóór de P.S. klaar zou kunnen komen.

Ten aanzien van het classische besluit inzake de „O.B.” heeft de kerkeraad inderdaad uitgesproken dit niet voor vast en bondig te kunnen houden, overeenkomstig artikel 31 K.O. Dat is zijn goed recht. In de vrijmaking hebben we geleerd, *opnieuw* geleerd, dat de kerkeraad een besluit van een meerdere vergadering niet voor vast en bondig behoeft te houden, wanneer hij bewijst dat dit besluit in strijd is met de Schrift of met de K.O. Over de vraag of de kerkeraad erin geslaagd is dit bewijs te leveren, valt te praten. De classis zal dit moeten beoordelen. Maar de kerkeraad heeft zich terstond opge maakt om dat bewijs op tafel te leggen. Hij heeft gezegd: Broeders, u eist van ons in uw uitspraak meer dan de Heere van ons vraagt in Zijn Woord.

Ook in deze schrijft de K.O. niet voor, dat de kerkeraad verplicht is in „hoger beroep” te gaan, zoals men dat noemt. Van weigerachtigheid is bij de Raad nimmer sprake geweest. Dat wij het met bepaalde bezwaren na bespreking niet eens waren, is iets anders dan weigerachtig zijn om aan de bezwaren gehoor te geven.

Men vindt dat de Raad zich ook aan discriminatie heeft schuldig gemaakt. Discriminatie is een groot woord. Discriminatie was er toen, zonder vorm van proces gezegd werd, dat een aantal wettige predikanten in Utrecht-Centrum niet meer op de kansel mocht komen.

Van de groslijst hebben wij geen enkele naam geschrappt. Wèl hebben wij, toen uit die groslijst gestemd moest worden, onze stem uitgebracht op broeders, waarvan wij het vertrouwen hadden, dat die ook echt met ons willen werken in het gereformeerde spoor, en niet mee willen doen aan een uitsluiting van wettige ambtsdragers, die door hun eigen gemeente niet van hun rechten zijn beroofd.

Ook ten aanzien van de afvaardiging naar de classis is er geen discriminatie toegepast. De Raad heeft alleen gebruik gemaakt van zijn goed recht om die broeders af te vaardigen, die bereid waren het standpunt van de Raad te verdedigen.

TIENDE VERANTWOORDING
HULPBEHOEVENDE STUDENTEN

De week begon best.

Op zondag 23 juni na de preek drukte een broeder mij een tientje in de hand: f 5,— voor de studenten en f 5,— voor donker Amsterdam. En op diezelfde zondag ontving ik de toezegging van f 300,—, ook pondspoudsgewijze te verdelen.

De dinsdag bracht een overschrijving uit Utrecht f 100,— van N.J.v.W. te U. (236017). Heb ik vroeger eens geschreven dat tien gulden ook een tientje zijn, deze keer dacht ik: honderd gulden dat is ook tien tientjes.

Woensdag was het een datum, die door iemand in Kampen niet vergeten was: op 26 juni was het twee en twintig jaar geleden dat ik in Kampen door ds. Frans Kouwenhoven bevestigd werd en intrede deed: en twee en twintig gulden lag in een envelop in de brievenbus. Met een fijne brief. Kostelijke herinneringen aan onze overleden collega Bouwsma. Een verwijzing midden in de zorgen voor kerk en zending naar Psalm 142: „als mijn geest in mij versmacht, kent Gij mijn pad”. En de vraag naar mij intreetekst. Het was 2 Corintiërs 5:19 en 20 „God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende, hun de overtredingen niet toerekenende en heeft het woord der verzoening in ons gelegd. Zo zijn wij dan gezanten van Christus' wege alsof God door ons bade; wij bidden u van Christus' wege: Laat u met God verzoenen.”

En dezelfde woensdag bracht nog een overschrijving van f 25,— van 504815, zr. C.B. te R.

Donderdag liet me niet in de steek: f 10,— van B.v.S. te 's-Gr. (329060).

Vrijdag 28 juni: twee keer f 5,—: H.J. te IJ. (501468), mej. E.O. te O. (1204416); f 10,— van N.N. te N. (1093165); f 15,— van Tj.S. te K. (832849) en f 20,— van P.J.H. te C. (via 966 100). Samen f 55,—.

Dat maakt met elkaar f 5,— plus f 100,— plus f 47,— plus f 10,— plus f 55,— = f 217,—. Met de toegezegde f 150,— samen f 367,—.

Ik sluit ditmaal op vrijdag af.
Hartelijk dank!

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementsprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

En beveel deze zaak (voorlopig) voor de laatste keer aan. Dan kunnen we met wat de Kamper gemeente opbracht voorlopig vooruit. Giro 903391 t.n.v. G. Visee, Vloeddijk 113, Kampen.

NEGENDE VERANTWOORDING BIJBELS
VADER VAN DEN BERG

Maandag 24 juni bracht niets. Dinsdag 25 juni kwam binnen van J.K. te R. (602184) f 5,—. Een eenzame gift.

Woensdag 26 juni: Mej. M.v.S. te S. (5714 77) f 10,—; Mej. N.J.vanW. te U. (236017) f 100,—; Totaal f 110,—.

Donderdag 27 juni. M.V.Z. te N. f 10,—; P.H. te A. (972297) f 10,—; H.deV. te N. (967 735) f 25,—; Zr. C.B. te R. (504815) f 25,—. Totaal f 70,—.

De vrijdag bracht niets. Hartelijk dank voor de giften. Broeder v. d. Berg schreef me o.a. dit „Ook zeer belangrijk is, dat ik de laatste tijd kan zeggen: mensen van de kerk willen jullie graag cadeautjes geven. Jullie kinderen krijgen een kinderbijbel, en jullie een Bijbel of een Bijbels dagboek. Zo zien ze dat kerkmensen hen niet verachten, maar uit liefde tot hen, belangrijke geschenken laten uitdelen.

De eerste honderden boeken, het zijn 208 stuks, staan gereed voor verzending. Donderdag a.s. bezorgen wij de boeken. Intussen ben ik bezig aan een volgende partij. Wat ben ik blij met deze vele giften voor dit werk en zeg daarbij: „Here Jezus, wat hebt U ook nu veel liefde voor tollenaars en hoeren.”

We eindigden vorige week met een totaal van f 5.063,50. Daar komt bij deze week: f 5,— en f 110,— en f 70,—. Het nieuwe totaal is dus f 5.248,50.

Giften voor dit doel kunnen overgemaakt worden op giro 59480 van Amro Bank te Schoonhoven t.g.v. H. Amelink, met als bij-schrift „Bijbels voor br. v. d. Berg”.

A.

ISRAËL HET UITVERKOREN VOLK EN ZIJN
ZEVENTIG WEKEN VAN DAN. 9:24.

Zijn betekenis in de Raad Gods
door H. W. den Haring.

Jeruzalem sedert 1900 jaar weer in Joodse handen.

Wat gaat er nu gebeuren in het Midden Oosten?

De H. Schrift geeft ons het antwoord!

Toezending direkt na ontvangst van slechts f 1,50 op giro 346974 t.n.v. Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften, Rotterdam, Adm. Raephorststraat 20b.

